

ชุดฝึกปฏิบัตินาฏศิลป์ เรื่อง ระบำตับจาก
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

ชุดที่ 1 ปฐมภูมิเจ็ดฉันท “ระบำตับจาก”

ใช้เวลา 2 ชั่วโมง

จุดประสงค์การเรียนรู้

หลังการฝึกปฏิบัติ นักเรียนสามารถ

1. เลือกคำตอบบอกประวัติความเป็นมาของจากได้อย่างถูกต้อง
2. จำแนกขั้นตอนการทำตับจากที่ถูกต้องได้
3. เลือกคำตอบความเป็นมาของระบำตับจากได้อย่างถูกต้อง
4. บอกประวัติของเพลงที่ใช้ได้
5. จำแนกชื่อของเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงระบำตับจาก
6. จำแนกลักษณะของเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงได้อย่างถูกต้อง

กำหนดเวลาที่ใช้

อภิปรายก่อนฝึก	10	นาที
ศึกษา ตอนที่ 1 ป่าจาก	40	นาที
ศึกษา ตอนที่ 2 ประวัติที่มาระบำตับจาก	50	นาที
อภิปรายหลังฝึก	10	นาที
วัดผลและประเมินผล	10	นาที
(รวม 120 นาที)		

สื่อและวัสดุอุปกรณ์

เตรียมอุปกรณ์ ดังต่อไปนี้

1. แผ่นซีดี เพลงประกอบระบำตับจาก
2. เครื่องเล่นซีดี

การเตรียมการล่วงหน้า

1. ให้ผู้เรียนศึกษารายละเอียดของชุดฝึกปฏิบัตินาฏศิลป์ เรื่อง ระบำตับจาก ชุดที่ 1 ปฐมภูมิเชิดฉันท “ระบำตับจาก” ล่วงหน้า 1 สัปดาห์
2. เตรียมอุปกรณ์ แผ่นซีดี เครื่องเล่นซีดี
3. ตรวจสอบวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มีในชุดฝึกปฏิบัติให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน

วัดผลและประเมินผล

1. ตรวจสอบแบบฝึกกิจกรรมในระหว่างฝึก
2. ตรวจสอบทดสอบท้ายชุดฝึกปฏิบัติ

กิจกรรมการฝึกปฏิบัติ

ให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาชุดฝึกนาฏศิลป์ ชุดที่ 1 ปฐมภูมิเชิดฉันท “ระบำตับจาก”
2. ศึกษาเอกสารประกอบ เรื่องที่ 1 ป่าจาก เกี่ยวกับประวัติที่มาของจากและขั้นตอนการทำตับจาก
3. ทำกิจกรรมทดสอบตามชุดฝึกปฏิบัติ
4. ศึกษาเอกสารประกอบ เรื่องที่ 2 ระบำตับจาก เกี่ยวกับประวัติที่มา
5. ศึกษาถึงเพลงและดนตรีที่ใช้ประกอบ
6. ฟังเพลงจากซีดีแล้วฝึกการเคาะจังหวะตามเพลง
7. ศึกษาลักษณะการแต่งกายที่ใช้
8. ทำกิจกรรมทดสอบตามชุดฝึกปฏิบัติ
9. ทำแบบทดสอบ เรื่อง ปฐมภูมิเชิดฉันท “ระบำตับจาก”

เอกสารอ่านประกอบ

ชุดฝึกปฏิบัตินาฏศิลป์

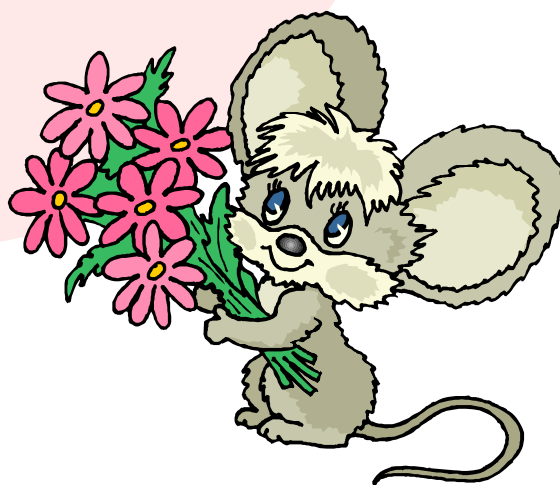
ชุดที่ 1 ปฐมภูมิเจ็ดฉันท “ระบำตับจาก”

ตอนที่ 1 ป่าจาก

- ประวัติที่มาของจาก
- ขั้นตอนการทำตับจาก

ตอนที่ 2 ระบำตับจาก

- ประวัติที่มาของระบำตับจาก
- เพลงและดนตรีที่ใช้ประกอบ
- ลักษณะการแต่งกายที่ใช้

เอกสารอ่านประกอบ

ตอนที่ 1 เรื่อง ป่าจาก

จาก เป็นพืชจำพวกปาล์ม ซึ่งมีเพียงชนิดเดียวที่เป็นพืชในป่าชายเลน และมีลำต้นอยู่ใต้ดิน นับเป็นพืชเก่าแก่มาชนิดหนึ่ง ที่มีซากดึกดำบรรพ์อายุถึง 70 ล้านปี จากพบได้ทั่วไปในเอเชียใต้ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งยังเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญชนิดหนึ่ง ชอบขึ้นเจริญงอกงามในดินเค็มหรือดินกร่อยที่เป็นโคลนตม ริมแม่น้ำลำคลองที่มีน้ำท่วมถึงตลอดเวลา หรือในที่ลุ่มที่ดินค่อนข้างจัดหรือแม้แต่ที่ดินดอนที่มีน้ำขึ้นถึง มักจะขึ้นเป็นดงขนาดใหญ่ เรียกว่า ป่าจาก หรือ ดงจาก

จากเป็นพืชที่คนไทยรู้จักมานาน และใช้ประโยชน์ของจากได้เป็นอย่างดี ตั้งแต่ใบจนถึงผลดังนี้

1. ใบจาก ใบเหมือนทางมะพร้าวชาวบ้านจะนำมาเย็บติดกันเป็นแผงเรียกว่าตับจาก ไว้สำหรับมุงหลังคาบ้านชนมจากของฝากที่ขึ้นชื่อของชาวบางปะกงทำด้วยแปรงผสมกับมะพร้าว ห่อด้วยใบจาก กลัดไม้กลัดแล้วนำไปย่างให้สุกมีกลิ่นหอมชวนรับประทาน

ก้านจาก ชาวบ้านจะนำมาตากแห้งแล้วทำเป็นไม้ชะหนะหรือก้านตับจาก และใช้คล้าในการเย็บใบจากให้ติดกันเป็นตับ คล้ามีความแข็งแรงเย็บได้ดี เดิมชาวบ้านจะมุงกระเบื้องกันไม่กี่หลัง อำเภอบางปะกง มีอาชีพเย็บจากวางขายอยู่ตรงวัดบน

ภาพที่ 1 ต้นจาก

ภาพที่ 2 ใบจาก

2. ดอกจาก

ดอกจาก แกงส้มเอามาเผาหรือต้มจิ้มน้ำพริก แกะเปลือกนอกออกฉีกเอากะทิราดกินกับน้ำพริก

ภาพที่ 3 ช่อดอกของจาก

3. ผลจาก

ผลจาก ผลมีสีน้ำตาลเข้มอยู่รวมกันเป็นกระจุกแน่น ปลายผลมีจอยแข็งซึ่งเป็น Stigma ที่ค้างอยู่ เนื้อเยื่อของผลเป็นเส้นใยแข็งและมีช่องอากาศทำให้ลอยน้ำได้

ภาพที่ 4 โหม่งจากที่ติดกับลำต้นจาก

ภาพที่ 5 โหม่งจากที่ถูกตัด

ภาพที่ 6 เนื้อผลจาก

โหม่งจาก เป็นผลของต้นจากที่ออกผลเป็นพวง จะแกะเนื้อออกไปขาย โดยเลือกผลที่แก่พอดี สังเกตจากการเฉาะดู ว่ามีน้ำตาลในก้ใช้ได้ อายุประมาณ 2 เดือน ลูกจาก เอามาเชื่อมก็ได้ รับประทานผลสดก็ได้ แกงคั่วก็ได้

การเย็บจากมุงหลังคาบ้าน

ภาพที่ 7 กองตักที่เตรียมพร้อมขายหน้า
วัดคงคาราม บางปะกง

ภาพที่ 8 ศาลาพักผ่อนมุงจากในชุมชนบางปะกง

สมัยก่อนหลังคาบ้านบางปะกงส่วนมากเกือบทุกหลังจะมุงด้วยจาก นอกเหนือจากนั้น จะเป็นหลังคาสังกะสี เทียบจำนวน 50 หลังจะมี 45 หลังที่มุงด้วยจาก ทุกบ้านจะทำจาก เพราะบางปะกงมีต้นจากมาก ชาวบ้านจะรับจ้างตัดจากมัดละบาทถึงสองบาท ลิดเอาแต่ใบสำหรับเย็บจาก เอาต้นมาทำไม้ชะหนะ คล้าสำหรับเย็บซื้อจากบริเวณน้ำตก เขาชะเมาซึ่งยังมีอยู่มากลอกเอาแต่ผิวส่วนที่เหนียวเปลือกใช้เย็บจาก จากนั้นนำมาเย็บเป็นตับ เรียก **ตับจาก** รับจ้างเย็บร้อยละ 2.50 บาท ขายให้ช่างที่มุงหลังคา ร้อยละ 15 ส่วนมากคนเลี้ยงเป็ดจะใช้มุงเพราะจำทำให้เย็น ตับจากจะยาว 1.50 เมตรเรียกว่าจากสั้น ยาว 1.85 เมตรเรียกว่าจากยาว ตอนเย็บจะส่งหัวให้ยาวก็จะได้จากที่หนาและต้องใช้ใบจากที่แก่ ๆ จึงจะใช้ได้ดีและทน การทำจากจะทำทุกวันโดยรวมกันจนเป็นลำเรือประมงขนาดเล็ก โดยตัดแล้วลิดกองไว้ หมุนเวียนตัดกันทั้งปี ตัดครั้งหนึ่งจากจะออกไปใหม่หลายทาง คนที่นี้รับจ้างเย็บจากเป็นอาชีพ ราคาขายร้อยละ 25 รองลงมาร้อยละ 15 บาท นำใบจากสด (สีเขียวเหมือนใบไม้) มาเย็บ เมื่อนานไปจะเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาล

การทำต๋ับจาก มีอุปกรณ์และส่วนประกอบ ดังนี้

1. หลังกทางจาก ใช้ลอกเป็นเชือกมัดใบจาก
2. ทางจาก นำมาทำเป็นเรือ กั้นใบจากที่ใส่ในแขงกันลื่นออกไปนอกแขง
ตัดทางจากให้ได้ความยาวเท่ากับขนาดของต๋ับจาก 3 ศอกคืบ หรือ 2 ศอกคืบ แล้วผ่า
ให้ได้ขนาด ท่อนโคนทางจะได้ 3-4 ซีก ท่อนกลาง ๆ จะได้ 2 ซีก ท่อนปลายไม่ผ่าเพราะมี
ขนาดพอดีอยู่แล้ว เอาที่ได้ตากจนแห้งใช้การได้ดี ในการเป็นแกนของต๋ับจาก
3. ตอกค้ำ ทำจากต้นค้ำซึ่งต้องซื้อจากที่อื่น โดยมากจะซื้อจากบ้านเขาดิน อำเภอ
บางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา
4. ใบจาก ฟั่นทางใบแก่มัดตัดออกจากทางใบส่วนโคนและปลายทางเลือกทิ้งเพราะ
สั้นและเล็ก

ขั้นตอนการตัดจาก

แบบโดย ภูมิปัญญาท้องถิ่น นายสุทอน พานทองและนางสีดา พานทอง

ตอนที่ 1 เตรียมเย็บจาก

ลำดับขั้นตอน	ลักษณะ	ภาพประกอบ
ภาพที่ 9 ขั้นตอนที่ 1 ลับมีด	ลับมีดที่ใช้ในการตัดจากให้คมเพื่อใช้ตัดทางจากและ ลิดใบจาก (การลับมีดให้คมเพื่อประสิทธิภาพในการ ตัดจาก)	
ภาพที่ 10 ขั้นตอนที่ 2 ตัดทางจาก	ตัดทางจากให้มากพอกับการจะนำไปใช้ มากอง รวมกัน	

ลำดับขั้นตอน	ลักษณะ	ภาพประกอบ
ภาพที่ 11 ขั้นตอนที่ 3 ลิตทางจาก	ลิตใบจากโดยเริ่มจาก ตัดทางจากให้เป็น สองท่อน เพราะส่วนหัวใบจะใหญ่และส่วนท้ายใบจะเล็กเกินไป แขนกลางและใบ 2 ข้าง การลิตจะเริ่มข้างใดข้างหนึ่งจากทางโคนจากไปจนถึงปลายทางจาก (ตามความถนัด)การลิตทางจากจะลิตจากทางขวามือ เริ่มลิตจากข้างใดข้างหนึ่งก่อนจะได้ใบจากกองรวมกันที่พื้นเมื่อลิตเสร็จหนึ่งด้าน	
ภาพที่ 12 ขั้นตอนที่ 3 ลิตทางจาก(ต่อ)	ให้พลิกอีกด้านหนึ่งมาลิตในทำนองเดียวกันกับด้านแรกที่ลิตแล้วได้พอประมาณ	
ภาพที่ 13 ขั้นตอนที่ 4 เหลาทางจาก	การทำแซง นำแกนกลางของทางจาก ที่ทอนไว้แล้ว ก่อนที่จะริดแล้วริดใบไปแล้วนั้น โดยใช้ท่อนแรกจะมีความใหญ่และแข็งแรงกำลังพอดีนำมาเหลา ไม่ให้มีตาจาก และตัดให้ปลายแหลมเพื่อปักที่พื้นได้ง่าย ทำทั้งหมด 4 ท่อน	
ภาพที่ 14 ขั้นตอนที่ 5 ปักแซง	จึงทำแซง โดย นำมาปักดินให้เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า	

ลำดับขั้นตอน	ลักษณะ	ภาพประกอบ
		
<p>ภาพที่ 15 ขั้นตอนที่ 6 ทำเรือ</p>	<p>ตัดสะโพกจาก (โคนของทางจากที่ติดอยู่กับกอ) มาทำเรือ(ที่รองจากในแขง โดยจะนำมาวาง ด้านหน้าของแขง ด้านหลังจะนำแกนของทางจากที่ไม่ใช้มาตัดเป็นท่อน ๆ รองด้านหลังแขงให้พอดีกับความสูงของเรือด้านหน้า เพื่อให้ไม่ให้ใบจากไหลไปทางด้านหลังเมื่อวางและจะสามารถมัดได้สะดวกและขนย้ายได้ง่าย</p>	
<p>ภาพที่ 16 ขั้นตอนที่ 7</p>	<p>นำใบจากที่ตัดแล้วรวบกระแทกพื้น</p>	
<p>ภาพที่ 17 ขั้นตอนที่ 8</p>	<p>ยกมาใส่ในแขง ถ้ายังไม่เต็มแขง ก็จะทำตามขั้นตอนการริดจนมาถึงการหอบมาใส่แขงจนเต็มแขง</p>	

ลำดับขั้นตอน	ลักษณะ	ภาพประกอบ
ภาพที่ 18 ขั้นตอนที่ 9	ตบหัวใบจากให้เสมอ	
ภาพที่ 19 ขั้นตอนที่ 10 เตรียมไฟล	การมัดจากเมื่อจากเต็มแขง เตรียมไฟล (ใช้การถากเปลือกของแกนกลางทางจากให้ยาวทั้งทางจาก) 1 มัด ใช้ไฟล 2 เส้น	
ภาพที่ 20 ขั้นตอนที่ 11 มัดจาก	นำไฟลเส้นที่ 1 มาสอดใต้ใบจากที่วางอยู่เหนือเรือจากฝั่งหนึ่งไปยังอีกฝั่งหนึ่ง 2 รอบ ใช้เชือกดัดที่ใบจาก เพื่อรัดให้ไฟลตึง แล้วบิดเป็นเกลียว สอดเข้าไปในมัดจาก จากนั้น ดึงมัดจากออกมาด้านหน้าแขงให้พ้นตำแหน่งของเรือ นำไฟลอีกเส้นหนึ่งมามัดอีกเปราะหนึ่งโดยห่างจากเส้นแรกประมาณ 1 ศอก	

ลำดับขั้นตอน	ลักษณะ	ภาพประกอบ
ภาพที่ 21 ขั้นตอนที่ 12	ยกมัดจากอากาแซง กระทุ้งกับพื้น 2 – 3 ครั้ง ให้ส่วนโคนใบเสมอกัน	
ภาพที่ 22 ขั้นตอนที่ 13 ทำแกนดัดจาก	ใช้แกนกลางของทางจากที่ตัดเป็น ท่อนก่อนลิด และตากตากจากออกหมดแล้ว มา ผ่าครึ่ง แล้วนำไปตากแดดจนแห้ง	
ภาพที่ 23 ขั้นตอนที่ 14	นำต้นคล้าไปตากแดดจนแห้ง แล้วนำมาตาก แยกเป็นเส้นไปแช่น้ำ เพื่อนำมาทำเป็นตัวเย็บ ใบจากกับแกนจาก	

ตอนที่ 2 การเย็บจาก

ลำดับขั้นตอน	ลักษณะ	ภาพประกอบ
ภาพที่ 24 ขั้นตอนที่ 1	เรียงใบจากให้ด้านเขียวมันเข้มอยู่ด้านบน เรียงใบจาก 3 ใบ คือใบขนาดใหญ่ ใบขนาดกลางและใบขนาดเล็ก	
ภาพที่ 25 ขั้นตอนที่ 2	นำใบทั้ง 3 ใบ มาพับหุ้มแกนตักจาก โดยพับทางโคนใบลงด้านล่าง	
ภาพที่ 26 ขั้นตอนที่ 3	ใช้ค้ำที่เตรียมไว้มาเย็บโดย แหวงจากด้านบนลงล่าง สลับขึ้นลง ใบจากที่มาเรียงกัน 3 ใบ เย็บโดย แหวงขึ้น ลง 2 ครั้ง เว้นระยะเท่ากัน แล้วนำใบอื่นมาเรียงใหม่ จนเต็มแกนจาก เป็นอันเสร็จ 1 ตับ	
ภาพที่ 27 ขั้นตอนที่ 4	ต้องการตักจากมากเท่าใดก็ทำตามขั้นตอนทั้งหมดเหมือนเดิมจนเพียงพอกับความต้องการ	

กิจกรรมฝึกปฏิบัติ ชุดที่ 1 ปฐมภูมิเชิดฉันท “ระบำตับจาก”
 กิจกรรมที่ 1 ตอนที่ 1 ป่าจาก (ใช้เวลา 5 นาที)

.....
 กลุ่มที่.....

คำชี้แจง

ตอนที่ 1 ให้นักเรียนบอกส่วนประกอบของต้นจากที่นำมาใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตประจำวัน
 (ใช้เวลา 2 นาที)

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....

ตอนที่ 2 ให้นักเรียนบอกประโยชน์ของต้นจาก (ไม่ต่ำกว่า 5 รายการ) (ใช้เวลา 3 นาที)

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....
- 6.....
- 7.....

เฉลยแบบทดสอบ
กิจกรรมฝึกปฏิบัติ ชุดที่ 1 ปฐมภูมิเชิดฉันท์ “ระบำตัดจาก”

กิจกรรมที่ 1 ตอนที่ 1 ป่าจาก

ตอนที่ 1 ส่วนประกอบของต้นจาก ที่นำมาใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตประจำวัน

1. ใบ
2. ดอก
3. ต้น
4. ผล

ตอนที่ 2 ให้นักเรียนบอกประโยชน์ของต้นจาก (ไม่ต่ำกว่า 3 รายการ)

1. ใบห่อทำขนมจาก
2. ผลทำจากเชื่อม
3. ทำตัดจากมุงหลังคา
4. ต้นทำแกนตัดจาก
5. ดอกจากต้มหรือเผาจี้มน้ำพริก

กิจกรรมฝึกปฏิบัติ ชุดที่ 1 ปฐมภูมิเจ็ดชั้นที่ “ระบำตับจาก”
 กิจกรรมที่ 2 ตอนที่ 1 เรื่อง ป่าจาก (เวลา 5 นาที)

คำชี้แจง นักเรียนพิจารณาขั้นตอนการทำตับจาก ที่กำหนดมาให้และนำตัวเลขมาลำดับจากภาพมาลำดับขั้นตอนที่ถูกต้อง เติมลงในช่องว่างขวามือ

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

ขั้นตอนที่ 1.....
 ขั้นตอนที่ 2.....

ขั้นตอนที่ 3.....
 ขั้นตอนที่ 4.....

ขั้นตอนที่ 5.....
 ขั้นตอนที่ 6.....

ขั้นตอนที่ 7.....
 ขั้นตอนที่ 8.....

ขั้นตอนที่ 9.....
 ขั้นตอนที่ 10.....

เฉลยแบบทดสอบ
กิจกรรมที่ 2 ตอนที่ 1 เรื่อง ป่าจาก

เขียนชื่อทำร่ำตามลำดับรูปภาพ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1	ภาพ 6
ขั้นตอนที่ 2	ภาพ 4
ขั้นตอนที่ 3	ภาพ 2
ขั้นตอนที่ 4	ภาพ 5
ขั้นตอนที่ 5	ภาพ 8
ขั้นตอนที่ 6	ภาพ 1
ขั้นตอนที่ 7	ภาพ 7
ขั้นตอนที่ 8	ภาพ 9
ขั้นตอนที่ 9	ภาพ 3
ขั้นตอนที่ 10	ภาพ 10

เอกสารอ่านประกอบ ตอนที่ 2 เรื่อง ระบายตัดจาก

1. ประวัติความเป็นมา

ระบายตัดจาก เป็นการแสดงพื้นเมืองสร้างสรรค์ ที่พัฒนาจากสาระท้องถิ่นเกี่ยวกับพันธุ์พืชในป่าชายเลน อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ในเรื่องสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน และวิถีชีวิตของคนบางปะกง ซึ่งกำลังจะถูกลืม เนื่องจากเดิมบางปะกงมีพื้นที่ป่าชายเลนมากและคนในลุ่มน้ำบางปะกง จะมีอาชีพประมง ทำขนม เย็บจาก แต่ในปัจจุบันป่าชายเลนอำเภอบางปะกงลดลง มีโรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากกลายเป็นเขตอุตสาหกรรมคนในท้องถิ่นจากการบอกเล่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำตัดจากและการสังเกตของผู้ศึกษา ว่าคนรุ่นใหม่ไม่ทำตัดจากกันแล้ว ไปรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมและมีคนย้ายถิ่นเข้ามาเป็นประชากรแฝงจำนวนมากทำให้วิถีชีวิตของชาวบางปะกงเปลี่ยนไป ผู้ศึกษาได้นำเยาวชนไปศึกษาถึงท้องถิ่น แล้วนำมาสอดแทรกในการเรียนการสอน ที่จัดให้เหมาะสมกับวัย ที่ชอบการเคลื่อนไหวที่สนุกสนาน จึงได้คิดค้น การแสดงระบายตัดจากขึ้น โดยใช้พื้นฐานทางนาฏศิลป์ ทั้งทำนาฏยศัพท์และภาษาท่า มาประกอบกับดนตรีและการแต่งกายให้เหมาะสมบนพื้นฐานของท้องถิ่นบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา

ท่ารำ ระบายตัดจาก

ตอนที่ 1 ขั้นเตรียมการทำ “ตัดจาก”

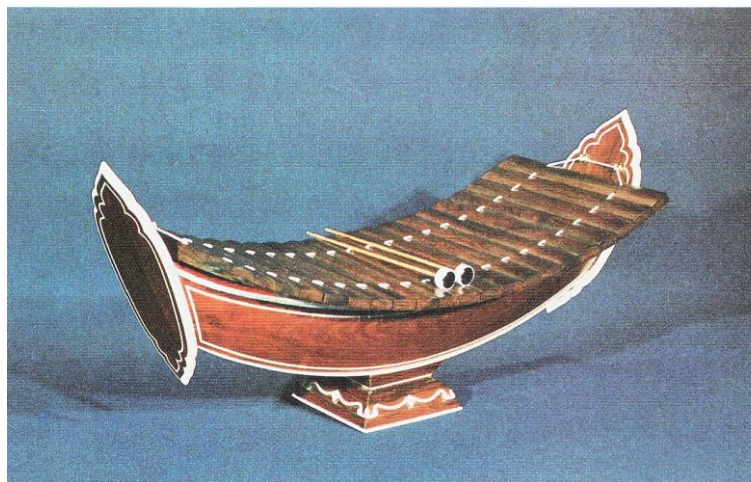
ชุดที่ 1 ท่าเตรียม	ชุดที่ 11 เตรียมทำแซง
ชุดที่ 2 ท่าออก	ชุดที่ 12 ปักแซง
ชุดที่ 3 ลับมีด	ชุดที่ 13 เดินไปเก็บใบจาก
ชุดที่ 4 เดินไปตัดทางจาก	ชุดที่ 14 เตรียมหยิบใบจากใส่แซง
ชุดที่ 5 ตัดทางจาก	ชุดที่ 15 หยิบใบจากใส่แซง
ชุดที่ 6 เตรียมลิตทางจาก	ชุดที่ 16 ตบหัวใบจากและถางเปลือกทางจาก
ชุดที่ 7 ลิตทางจาก	ชุดที่ 17 มัดจาก
ชุดที่ 8 พัก	ชุดที่ 18 ยกมัดจากเตรียมแบก
ชุดที่ 9 เล่นร่าว	ชุดที่ 19 นำจากไปเย็บ
ชุดที่ 10 เหลาทางจาก เตรียมทำแซง	ชุดที่ 20 เตรียมเย็บตัดจาก

ตอนที่ 2 เย็บจาก

ชุดที่ 21 นั่งรอ/รับใบจาก/หยิบส่ง	ชุดที่ 23 สนุกสนานงานเสร็จ
ชุดที่ 22 เย็บจาก	ชุดที่ 24 ทำจบ

เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง

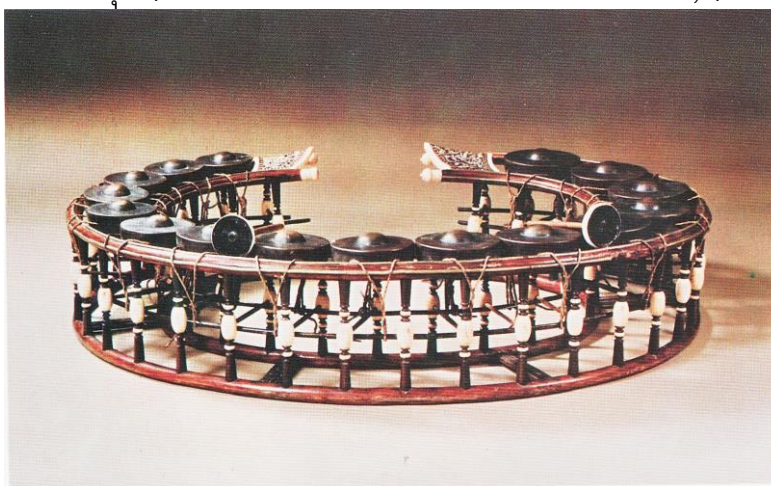
เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงชุดนี้ จะใช้ประยุกต์ใช้วงปี่พาทย์ปี่ชวาเพื่อให้
เหมาะสมกับเพลงสำเนียงเขมร ซึ่งประกอบด้วย

ภาพที่ 28 ระนาดเอก (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, (2544) หน้า 41)

ภาพที่ 29 ระนาดทุ้ม (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, (2544) หน้า 52)

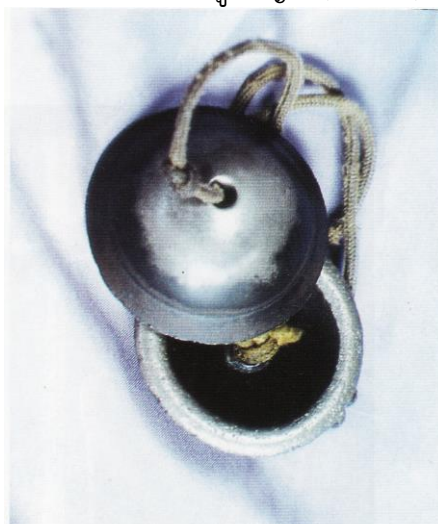
ภาพที่ 30 ฆ้องวงใหญ่ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, (2544) หน้า 5)

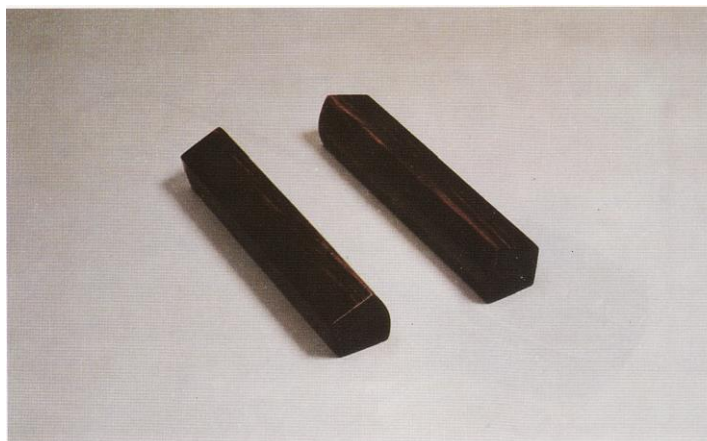
ภาพที่ 31 ปี่ชวา (พิชัย ปรัชญานุสรณ์และคณะ, 2544, หน้า 26)

ภาพที่ 32 โทณ (ชนิตร์ ภู่อากญจน์, 2544, หน้า 40)

ภาพที่ 33 ฉิ่ง (ชนิตร์ ภู่อากญจน์, 2544, หน้า 37)

ภาพที่ 34 กรับ (พิชัย ปรัญญานุสรณ์และคณะ, 2544, หน้า 35)

เพลงที่ใช้

เพลงที่ใช้เป็นเพลงเขมรเหลืออง เพลงอัตรารัจจะสองชั้น ทำนองเก่าสำเนียงเขมร โบราณจารย์นำเพลงนี้ไปเรียบเรียงไว้ในเพลงช้าเรื่องเขมรเหลืออง เฉพาะทำนองเพลงเขมรเหลือองนี้มีลีลา 2 ส่วน คือ ส่วนซึ่งเป็นทางธรรมดาเรียกว่า “ท่อนเล็ก” นิยมนำไปบรรเลงออกภาษา ทาง “ท่อนเล็ก” นี้ นายมนตรี ตราโมท นำไปแต่งขยายเป็นอัตรารัจจะสามชั้นและแต่งตัดเป็นอัตรารัจจะชั้นเดียว ครบเป็นเพลงเถา เรียกชื่อว่า เพลงเขมรเหลือองเถา เมื่อ พ.ศ. 2479 นอกจากนี้ จางวางท้าว พาทย์โกศล ยังได้แต่งเป็นเพลงเถาอีกทางหนึ่ง

ส่วนอีกท่อนหนึ่งมีส่วนเพลงซึ่งเป็นทางพิเศษ เรียกว่า “ท่อนใหญ่” ทางนี้หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปะบรรเลง) นำไปแต่งขยายเป็นอัตราสองชั้น เรียกชื่อใหม่ว่า เพลงขอมทอง เพลงนี้แต่งเมื่อ พ.ศ. 2468

การใช้เพลงเขมรเหลือองประกอบการแสดง เนื่องจากผู้ศึกษาได้ศึกษาถึงประวัติของจังหวัดฉะเชิงเทราที่เคยเป็นเมืองที่อยู่ภายใต้การปกครองของเขมร จึงได้ใช้ประยุกต์ใช้เพลงที่มีสำเนียงเขมร ทำนองที่สนุกสนานเพื่อความเหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น โดยเริ่มด้วยหน้าทับเขมร และต่อด้วยเพลงเขมรเหลืออง 2 ชั้น บรรเลงโดย นายประสิทธิ์ ดนตรี ครู คศ. 2 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระดนตรี โรงเรียนลาดงาประชาบำรุง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เพลง เขมรเหลืออง (หน้าที่บกลอง)

เกริ่นหัวเพลง

โทน	-ปู้-ปู้	-ปะ-ปะ	-ปะปะ-	ตั้งเท่ง--	-ปู้-ปู้	-ปะ-ปะ	-ปะปะ-	ตั้งเท่ง--
กลองตุ๊ก	----	----	----	----	----	----	----	----

โทน	- ปะ ปะ	ตั้งเท่ง--	-ปะ-ปะ	ตั้งเท่ง--	- ปะ-ปะ	ตั้งเท่งตั้ง เท่ง	ตั้งเท่งตั้ง เท่ง	ตั้งเท่ง--
กลองตุ๊ก	----	--- ตั้ง	----	--- ตั้ง	----	----	----	--- ตั้ง

เนื้อกลอง 2 ชั้น	-ปู้-ปู้	-ปะ-ปะ	-ปะปะ-	ตั้งเท่งตั้ง เท่ง	-ปะปะ-	ตั้งเท่งตั้ง เท่ง	ตั้งเท่งตั้ง เท่ง	ปะปะปะ ปะ
	----	----	----	----	----	----	----	----

	-ปู้-ปู้	-ปะ-ปะ	-ปะปะ-	ตั้งเท่งตั้ง เท่ง	-ปะปะ-	ตั้งเท่งตั้ง เท่ง	ตั้งเท่งตั้ง เท่ง	ปะปะปะ ปะ
	----	----	----	----	----	----	----	----

เนื้อกลอง ชั้นเดียว	-ปะ-ปะ	ตั้งเท่งตั้ง เท่ง	ตั้งเท่งตั้ง เท่ง	ปะปะปะ ปะ	-ปะปะ-	ตั้งเท่งตั้ง เท่ง	ตั้งเท่งตั้ง เท่ง	ปะปะปะ ปะ
	----	----	----	----	----	----	----	----

เพลง เขมรเหลืออง

ผู้แต่ง/ทำนอง นายมนตรี ตราโมท

ท่อน 1

รด-ล	-ซ-ม	รดรม	-ซ-ล	----	ดชลด	ลชลด	-ม-ซ

-ดรม	-ซ-ล	-ร-ด	-ล-ซ-	---ม	-ซซซ	---ล	-ซซซ

ท่อน 2

-ลชม	-ร-ด	--มร	ดรม	----	ดรมซ	ลชลด	ชม-ร

-ซ-ล	-ด-ร	-ด-ม	-ร-ด	-ซ-ล	-ด-ร	---ม	-ซ--
------	------	------	------	------	------	------	------

--	--	--	--	--	--	--	--

ลชดล	ชม-ช	---ล	ท---	ทลท-	รทลช	ลชมช	-ล-ด

ม-ล-	ชม-ร	-ด-ล	-ช-ด	---ล	-ดดด	---ร	-ดดด

ชั้นเดียวท่อน 1

ลดด-	-รดด	รรม	ดล-ด	-รรร	-ม-ร	-ด-ล	-ช-ด

---ล	--ลล	-ช-ม	-ดรม	-ดรม	-ช-ล	-ร-ด	-ล-ช-

ท่อน 2 ชั้นเดียว

----	-ชมช	-ชมช	-ล-ด	---ร	-ด-ล	-ร-ด	-ล-ช

-มชล	ดลชม	มม-ร	รร-ด	----	-ม-ร	-ด-ร	-ม-ช
---ล	-ช-ม	-ช-ม-	-ร-ด	----	-ม-ร	-ด-ร	-ม-ช

ชั้นเดียวท่อน 3

----	----	-ฟ-ม	-ฟ-ช	----	-ล-ด	-ร-ด	-ล-ช

---ล	ช-ม	-ช-ม	-ร-ด	----	-ม-ร	-ด-ร	-ม-ช

เครื่องแต่งกายที่ใช้ประกอบการแสดง

เนื่องจากอำเภอบางปะกงอยู่ในภาคตะวันออก แต่มีพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ติดทะเลและมีน้ำ 3 (น้ำเค็ม น้ำจืดและน้ำกร่อย) น้ำไหลขึ้นลงในแม่น้ำบางปะกงชาวบ้านส่วนใหญ่จึงแต่งกายคล้ายชาวเลหรือชาวประมงทั่วไป ผู้ศึกษาจึงได้ นำการแต่งกายของชาวประมงมา ผสมผสานกับการห่มผ้าแถบของชาวบ้านในสมัยก่อน โดยนำเกะอกมาประยุกต์ และใช้ผ้า สไบมาพันพาดไหล่ซ้าย ให้แน่นหนา มีความสวยงามเหมาะสมกับการทำต๋ับจาก แล้วนุ่งผ้าแบบ ยกรั้งไฟไล่ไปทางข้างซ้ายของเอวเพื่อความสะดวกในการทำงาน และยังคงความงดงามของ ชาวบ้านหญิงสะดวกต่อการทำกิจกรรมประกอบอาชีพจริง ทั้งนี้การแสดงชุดนี้ได้ใช้ผู้แสดงเป็น หญิงล้วน โดยมีลักษณะการแต่งกาย ดังนี้

ภาพที่ 35 การแต่งกาย ระเบิดต๋ับจาก

เครื่องแต่งกาย โดย พิมพวดี จันทรโกศล มีดังนี้

ภาพที่ 36 เสื้อเกาะอกสีทอง

ภาพที่ 37 ผ้านุ่งลายเฉลียง(นุ่งหยักรั้ง)

ภาพที่ 38 สไบ

ภาพที่ 39 สร้อยคอ

ภาพที่ 40 เข็มกลัด

ภาพที่ 41 ต่างหู

ภาพที่ 42 ใบไม้ไหว

ภาพที่ 43 ดอกไม้ทัด

ภาพที่ 44 เข็มขัด

ภาพที่ 45 เครื่องแต่งกาย ระบายตัดจาก(ครบชุด)

หมายเหตุ เครื่องประดับไม่จำเป็นต้องครบตามนี้ก็ได้

อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการแสดง

ได้แก่ ตับจาก ซึ่งจะเป็นตับจากสดหรือแห้งก็ได้

ภาพที่ 46 ตับจากสด

ภาพที่ 47 ตับจากแห้ง

โอกาสที่ใช้ในการแสดง

แสดงเป็นชุดระบำเปิดเตล็ดในงานที่สนุกสนานรื่นเริง ที่แสดงให้เห็นวิถีชีวิตไทย เป็น
ต้น

แบบวัดทักษะปฏิบัติ ชุดที่ 1 ปฐมภูมิเจตฉันท “ระบํ้าต๋บจาก”
กิจกรรมที่ 2 เรื่อง การเคาะจ้งหะ

ชื่อผู้ประเมิน..... (คะแนนเต็ม 4 คะแนน)

ที่	ชื่อ	คะแนน	ที่	ชื่อ	คะแนน
1			13		
2			14		
3			15		
4			16		
5			17		
6			18		
7			19		
8			20		
9			21		
10			22		
11			23		
12			24		

เกณฑ์การประเมินวัดทักษะปฏิบัติ
กิจกรรมฝึกปฏิบัตินาฏศิลป์ ชุดที่ 1 ปฐมภูมิเจตฉันท “ระบํ้าต๋บจาก”

รายการวัดทักษะปฏิบัติ	ดีมาก	ดี	พอใช้	ควรปรับปรุง
	4	3	2	1
จ้งหะในการปฏิบัติ	เคาะจ้งหะ ได้ถูกต้อง ตั้งแต่ต้น จนจบเพลง	เคาะจ้งหะ ได้ถูกต้อง เป็นส่วนมาก	เคาะ จ้งหะ ได้ถูกต้อง เป็น บางครั้ง	เคาะจ้งหะได้ ถูกต้องน้อย หรือ ไม่ถูกต้อง

<p>แบบทดสอบประจำชุดฝึกปฏิบัติที่ 1 ปฐมภูมิเชิดฉันท “ระบำตับจาก” ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 คะแนนเต็ม 20 คะแนน</p>	
<p>คำชี้แจง นักเรียนเลือกกากบาท (X) ทับ ตัวเลือกที่ถูกต้องที่สุด เพียงคำตอบเดียว ลงใน กระดาษคำตอบ</p>	
<p>1. ต้นจากเป็นพืชตระกูลเดียวกับพืชชนิดใด ?</p> <p>ก. ปาล์ม ข. โพธิ์ทะเล ค. โปรงแดง ง. ประทล</p>	<p>5. ไม่ชะหนะ ใช้ส่วนใดของจากมาทำ?</p> <p>ก. หลังจาก ข. ทางจาก ค. ก้านจาก ง. ก้านดอกจาก</p>
<p>2. ข้อใดไม่ใช่ ประโยชน์ของจาก ?</p> <p>ก. ทำขนม ข. ทำหลังคา ค. ทำอาหาร ง. ทำที่อยู่อาศัย</p>	<p>6. หลังทางจาก ใช้ทำอุปกรณ์ใดในการทำตับจาก ?</p> <p>ก. เชือก ข. แกนจาก ค. ที่เย็บจาก ง. ปีกทำแซง</p>
<p>3. จาก ที่พบมีอายุนานที่สุดเท่าใด ?</p> <p>ก. 60 ล้านปี ข. 70 ล้านปี ค. 80 ล้านปี ง. 90 ล้านปี</p>	<p>7. ข้อใดกล่าวเกี่ยวกับ ระบำตับจากได้ถูกต้อง ?</p> <p>ก. สื่อถึงวิถีชีวิต ข. สื่อลักษณะอาชีพ ค. สื่อขั้นตอนการทำอาชีพ ง. สื่อให้เห็นลักษณะท้องถิ่น</p>
<p>4. ลักษณะข้อใดต่อไปนี้ที่ จาก สามารถเจริญเติบโตได้ดี</p> <p>ก. ทะเล ข. ป่าบก ค. ริมแม่น้ำ ง. ป่าดงดิบ</p>	<p>8. เพลงที่ใช้ในการแสดง ระบำตับจาก มีสำเนียงใด?</p> <p>ก. ลาว ข. แขก ค. พม่า ง. เขมร</p>

9. การแต่งกายที่เป็นลักษณะสำคัญ
ของ ระบุว่าบัพจากคืออะไร ?

- ก. การนุ่งผ้า
- ข. การห่มสไบ
- ค. การใส่เสื้อเกาะอก
- ง. การใช้ใบไม้ไหว

10. ขั้นตอนการเย็บจากจะใช้ใบจากสูงสุด
ครั้งละกี่ใบต่อการเย็บ 1 ครั้ง?

- ก. 2 ใบ
- ข. 3 ใบ
- ค. 4 ใบ
- ง. 5 ใบ

ขอให้นักเรียนโชคดี

กระดาษคำตอบ

แบบทดสอบประจำชุดฝึกปฏิบัติที่ 1 ปฐมภูมิเชิดฉันท “ระบำตับจาก”

ชื่อ.....เลขที่.....

ข้อ คำตอบ	ก	ข	ค	ง
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				

เฉลย

แบบทดสอบประจำชุดฝึกปฏิบัติที่ 1 ปฐมภูมิเชิดฉันท “ระบำตับจาก”

1.	ก
2.	ง
3.	ข
4.	ค
5.	ค
6.	ก
7.	ค
8.	ง
9.	ก
10.	ข

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2538). *แนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2539). *ท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2543). *ท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน* รายงานผลวิจัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2549). *การประเมินผลการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์แห่งประเทศไทย จำกัด.
- จิตรา หลีกภัย. (2543). *ภูมิปัญญาชาวบ้านกับป่าจาก. รายงานการสัมมนาาระบบนิเวศป่าชายเลนแห่งชาติ ครั้งที่ 11 ป่าชายเลน: มุมมอง ปัญหา การแก้ไขและความต้องการของสังคมไทย วันที่ 9 – 12 กรกฎาคม 2543 ณ โรงแรมตรังพลาซ่า. กรุงเทพฯ.*
- ชนิตร์ ภู่อัญจน์. (2544). *แก่นแท้ดนตรีไทย*. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.
- ชัยสิทธิ์ ตระกูลศิริพาณิชย์ และคณะ. (2550). *พันธุ์ไม้ป่าชายเลนในประเทศไทย*. สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน, กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- นิสา เมลานนท์. (2547). *คู่มือนาฏยประดิษฐ์ ชุตินาฏยศัพท์สำหรับละคร*. กรุงเทพฯ: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏราชนครินทร์.
- ธัญญา ตันทุลาณิช. (2547). *การจัดการป่าจากของประชาชนในเขตลุ่มน้ำบางปะกง: กรณีศึกษาตำบลสนามจันทร์ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา*. วิทยานิพนธ์. สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม, สำนักงานบัณฑิตศึกษา, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ประทีน พวงสำลี. (2514). *หลักนาฏศิลป์*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครูสวนสุนันทา.
- พิชัย ปรัชญานุสรณ์ และคณะ. (2546). *ดนตรีและนาฏศิลป์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ภรณ์ธิมา ภูริโรจน์. (2545). *เอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชา ศ 0215 นาฏศิลป์ไทย 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2*. โรงเรียนสิงห์สมุทร, ชลบุรี.
- รานี ชัยสงคราม. (2544). *นาฏศิลป์ไทยเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: องค์การคำครุสภา.
- เรณู โกศินานนท์. (2544). *นาฏยศัพท์และภาษาทำนาฏศิลป์ไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). *ตัวชี้วัดหลักสูตรแกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สุนนมาลย์ นิมนต์พันธ์. (2543). *การละครไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุมิตร เทพวงษ์. (2547). *สารานุกรม ระบุว่า รำ ฟ้อน*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : เอ เอส พรินต์ติ้งเฮาส์.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). *แบบฝึกดนตรีไทย ด้วยตนเอง*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

- สมัย ผลบุญ. (2547). *การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง*. สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
- อรรรรณ ชมวัฒนา. (2546). *คู่มือครูสาระการเรียนรู้พื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ 12 ชั้นปี ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- อาภรณ์ มนตรีศาสตร์ และจาดุรงค์ มนตรีศาสตร์. (2525). *นาฏศิลป์เพื่อการศึกษาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: องค์การค้ำของคุรุสภา.